

Традиційні та інноваційні інформаційні ресурси в бібліотечних фондах – джерело розвитку духовної сфери українського суспільства¹

У 2013 р. у НБУВ тривали дослідження різних напрямів і складових вітчизняного інформаційного простору та національних інформаційних ресурсів. У межах цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Гуманітарні технології як чинник суспільних перетворень в Україні» виконувався науковий проект **«Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України»²**. Під час виконання проекту було досліджено шляхи ефективного використання глобальних інформаційних ресурсів в інтересах суспільного розвитку в Україні. З урахуванням відповідного зарубіжного досвіду розроблено рекомендації щодо організації використання зарубіжних ресурсів як джерела інформаційного забезпечення потреб національного соціокультурного розвитку.

Фахівці НБУВ проаналізували перспективи та напрями формування інформаційного ресурсу «Україніка» в системі глобальних інформаційних ресурсів. Визначили, зокрема, що система вітчизняних інформаційних баз має комплектуватися, серед іншого, усіма електронними публікаціями про Україну, документами українською мовою та публікаціями українців і українських інституцій в інших державах.

Обґрунтовано необхідність адаптації глобальних інформаційних ресурсів до специфіки вітчизняних потреб, захисту національної інформаційної бази соціокультурного розвитку від негативних інформаційних впливів. Визначено необхідність удосконалення форм організації інформаційної безпеки, захисту суверенних інформаційних ресурсів, організації спеціального інфотворення в інтересах інформаційної безпеки. Як один із дієвих механізмів протидії сучасним інформаційним загрозам запропоновано використати потенціал наявної в Україні традиційної бібліотечної системи, при її комп'ютеризації, налагодженні відповідної координації діяльності, міжбібліотечної кооперації.

Розроблено пропозиції та рекомендації щодо проблем оптимізації використання інформаційних ресурсів у суспільному житті, прискорення циркуляції суспільно значущих ресурсів у системі соціальних інформаційних комунікацій з метою сприяння розвитку національного інформаційного простору. Відповідні пропозиції та рекомендації представлено органам

¹ Закінчення. Початок див.: Шляхи розвитку української науки. – 2015. – № 5. – С. 96–103; Шляхи розвитку української науки. – 2015. – № 6. – С. 104–111; Шляхи розвитку української науки. – 2015. – № 8. – С. 97–106.

² Звіт про науково-дослідну роботу «Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України» (заключний) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; № держреєстрації 0113 U06104; наук. кер. О. С. Онищенко. – К., 2013. – 63 с.

державної влади різних рівнів (Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Рада національної безпеки і оборони України, обласні державні адміністрації), науковим установам, вітчизняним інформаційним центрам, у т. ч. національним, державним науковим, обласним бібліотекам шляхом розсилки колективної монографії та матеріалів, підготовлених у НБУВ.

За матеріалами дослідження підготовлено аналітико-прогностичну записку «Використання глобальних інформаційних ресурсів в інтересах розвитку національного соціокультурного середовища» з практичними рекомендаціями та пропозиціями щодо адаптації інформаційних центрів до застосування нових інформаційних технологій, розширення можливостей використання різних видів ресурсів; критеріїв якості у відборі електронних ресурсів для комплектування вітчизняних інформаційних баз для Ради національної безпеки й оборони України, органів державної влади всіх рівнів, наукових установ, обласних бібліотек України.

Результати дослідження узагальнено в науковій монографії «Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України», у якій проаналізовано сучасні глобальні інформаційні процеси та узагальнено шляхи керування процесом використання глобальних інформаційних ресурсів в інтересах розвитку українського суспільства, у наукових публікаціях³; підготовлено 23 випуски інформаційно-аналітичного бюлетеня «Проблеми інформатизації», у яких розкриваються питання розвитку інформаційних технологій, проблеми інформаційного суверенітету, розвитку

³ Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України / [О. С. Онищенко, В. М. Горюхов, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 224 с.; *Горюхов В.* Національні інформаційні ресурси в контексті посилення глобальних інформаційних впливів // Україна: події, факти, коментарі. – 2013. – № 12. – С. 59–72; *Горюхов В.* Формування інформаційної системи як принцип організації інформаційної діяльності в умовах глобалізації // Україна: події, факти, коментарі. – 2013. – № 19. – С. 65–74; *Горюхов В.* Інтернет-ресурси як джерело інформаційного забезпечення національного розвитку // Українсько-македонський науковий збірник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 6. – К., 2013. – С. 177–196; *Попик В.* Здобутки й завдання українських бібліотек в інтеграції та поширенні ресурсів біографічної інформації // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 37. – К., 2013. – С. 547–567; *Попик В. І.* Формування динамічних ресурсів біографічної інформації: можливості бібліотек // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів: матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.). – К., 2013. – С. 201–204; *Вітушко Н.* Інформаційно-аналітичне дослідження на замовлення органів державної влади: особливості організації етапу підготовки інформаційної бази // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 35. – К., 2013. – С. 245–258; *Вітушко Н.* Особливості організації етапу підготовки інформаційної бази у процесі аналітичного дослідження // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів: матеріали Міжнар. наук. конф., Київ, 8–10 жовт. 2013 р. – К., 2013. – С. 132–133; *Удовик В.* Документальна спадщина президентів держав у сучасному електронному інформаційному просторі: формування та склад // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – Вип. 35. – С. 414–422.

соціальних інформаційних комунікацій, глобальних інформаційних впливів, організації захисту інформаційних ресурсів, проблеми інфосфери в соціологічному вимірі. У випусках бюлетеня «Громадська думка про правотворення» (загальна кількість – 22 випуски) висвітлювалися проблеми впровадження електронного урядування, врегулювання ІТ-сфери, інформаційного простору. Бюлетені поширено в контексті програми Мережа пунктів доступу громадян (ПДГ) до інформації органів державної влади у бібліотеках України (881 бібліотека). Результати науково-дослідної роботи широко оприлюднювалися на науковому порталі НБУВ (www.nbuv.gov.ua).

Актуальність досліджень, які останнім часом здійснюють учені НБУВ, зумовлена важливістю інформаційних ресурсів для розвитку сучасного суспільства, стрімкими змінами в системі соціальних комунікацій, новими тенденціями у виробництві інформації, наповненні соціальних інформаційних баз. Глобальна інформатизація як технологічна основа активізації глобальних процесів у всіх регіонах світу не лише забезпечує доступ усім категоріям членів сучасного суспільства до його інформаційних ресурсів, але й залучає їх також до активної участі в інформаційних обмінах, до масового розвитку процесів інфотворення. Інформаційні технології сучасності сприяють зростанню соціальної активності членів суспільства. Ця активність виражається сьогодні в реалізації можливостей для самовираження, для обміну соціальним досвідом, для діяльності, спрямованої на особисте вдосконалення та прогресивний розвиток суспільства. При цьому останнім часом з розвитком інформаційних технологій, загальносуспільної системи соціальних інформаційних комунікацій в Україні спостерігається характерний також і для інших країн світу процес самоорганізації вітчизняного інформаційного простору в напрямі формування *системи соціальних інформаційних мереж*. У процесі свого розвитку соціальні мережі збагачуються новими можливостями для задоволення запитів користувачів. Як вважають дослідники, основними причинами нинішньої привабливості соціальних мереж на сьогодні є: отримання інформації-підтримки від інших членів соціальної мережі; верифікація ідей через участь у соціальній взаємодії; соціальна вигода від контактів (причетність, самоідентифікація, соціальне ототожнення, соціальне сприйняття тощо); рекреація (відпочинок).

У науково-дослідній роботі **«Соціальні мережі як інструмент розвитку громадянського суспільства»**, що виконувалася науковцями НБУВ у межах цільової комплексної програми наукових досліджень «Громадянське суспільство, особа, держава: національний досвід і потенціал взаємодії», досліджено роль соціальних мереж – технологічних комплексів організації та керування обмінами електронною інформацією між суб'єктами соціальних відносин, призначеними для забезпечення горизонтального спілкування

зацікавлених у ньому абонентів, об'єднаних спільними інтересами. Соціальні мережі розглядаються як новітні форми інформаційної взаємодії на базі електронних технологій у забезпеченні розвитку особи, громадянських інститутів, організації державного управління⁴.

У роботі розглядаються узагальнено основні тенденції розвитку соціальної інформаційної системи. Проаналізовано особливості розвитку соціальних мереж в інфосфері сучасної України, їхнє зростаюче значення та перспективи в процесі демократизації суспільства, у сфері оперативних інформаційних обмінів.

Визначено, що загальнодержавна інформаційна система має бути важливим координуючим центром у використанні суспільно значущих ресурсів як вітчизняного виробництва, так і зарубіжних, відігравати основну координуючу роль у виробництві необхідної суспільству інформації, залученні з глобального інформаційного простору потрібних для суспільного розвитку інформаційних ресурсів, організації ефективного використання наявних у розпорядженні українського суспільства ресурсів в інтересах суспільного прогресу.

З урахуванням відповідного вітчизняного та зарубіжного досвіду розроблено рекомендації щодо впровадження позитивного досвіду та упередження негативних тенденцій у сфері інформаційних обмінів у системі соціальних комунікацій. Результати дослідження узагальнено в аналітико-прогностичній доповіді «Інформаційний ресурс соціальних мереж у розвитку демократичного процесу», яку надіслано до Ради національної безпеки та оборони України, Держкомтелерадіо України, Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю для використання у діяльності щодо залучення потенціалу соціальних мереж для інформаційного забезпечення процесів демократизації в Україні, удосконалення механізмів гарантування інформаційної безпеки держави.

Підготовлено наукову колективну монографію «Соціальні мережі як інструмент розвитку громадянського суспільства», у якій на базі використання відповідного масиву емпіричних даних здійснено аналіз розвитку соціальних інформаційних комунікацій в інфосфері України, їхнє значення та перспективи впливу на систему інформаційних обмінів на міжособистісному рівні, у громадському житті, по лінії відносин між державою та особою, розроблено рекомендації щодо впровадження позитивного досвіду та упередження негативних тенденцій у сфері інформаційних обмінів у системі соціальних комунікацій.

⁴ Звіт про науково-дослідну роботу «Соціальні мережі як інструмент розвитку громадянського суспільства» (заключний) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; № держреєстрації 0113 U06103; наук. кер. В. І. Попик. – К., 2013. – 43 с.

Результати дослідження знайшли відображення в інформаційно-аналітичних бюлетенях НБУВ, зокрема «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки» (24 випуски), у яких представлені матеріали з питань розвитку соціальних мереж, їхньої взаємодії з бізнесом, проблеми захисту даних, вплив мережевого спілкування на особистість, а також проблеми суспільної безпеки.

Наукові та інформаційно-аналітичні матеріали з пропозиціями та рекомендаціями щодо впровадження новітніх форм інформаційної взаємодії на базі електронних технологій для забезпечення розвитку особи, громадянських інститутів, організації державного урядування надано органам державної влади, розіслано вітчизняним інформаційним центрам, у т. ч. національним, державним науковим, обласним бібліотекам, науковим установам, розміщено на сайті НБУВ (www.nbuv.gov.ua)⁵.

Метою наукового проекту **«Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток»**, який виконували фахівці НБУВ у межах цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Модернізація соціокультурної сфери в Європі та Україні», було вивчення кооперативних тенденцій у розвитку системи інформаційного забезпечення сучасного українського суспільства в процесі модернізації його соціокультурної сфери та вироблення рекомендацій щодо їхнього розвитку у

⁵ Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 250 с.; *Горовий В.* Соціальні мережі як засіб горизонтальних інформаційних обмінів у процесі становлення інформаційного суспільства // Україна: події, факти, коментарі. – 2013. – № 17. – С. 71–80; *Горовий В.* На порозі суспільства громадянської солідарності // Громадська думка про правотворення. – 2013. – № 3. – С. 3–7; *Попик В. І.* Здобутки й завдання українських бібліотек в інтеграції та поширенні ресурсів біографічної інформації // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 37. – К., 2013. – С. 547–567; *Булахова Г.* Бібліотеки в соціальних мережах та блогосфері як засіб рекламування // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 36. – К., 2013. – С. 192–199; *Вітушко А.* Проблема використання в бібліотечному інформаційному виробництві соціальних мереж з точки зору інформаційної безпеки // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 36. – К., 2013. – С. 181–191; *Вітушко А.* Інструменти інформаційного впливу та керування в соціальних мережах // Наукова молодь в умовах розвитку соціокомунікаційної сфери: зб. матеріалів Четвертої міжнар. наук. конф. молодих учених (16 трав. 2013 р.). – К., 2013. – С. 71–73; *Вітушко Н.* Поширення інформаційно-аналітичних продуктів бібліотек за допомогою соціальних мереж // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 35. – К., 2013. – С. 196–202; *Самсонов М.* Представлення бібліотек на веб-сайті YouTube // Україна: події, факти, коментарі. – 2013. – № 9. – С. 67–77; *Терещенко І.* Бібліотечні продукти та послуги в соціальних медіа // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 36. – К., 2013. – С. 217–224; *Терещенко І.* Шляхи взаємодії бібліотеки і соціальних медіа // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів: матеріали міжнар. наук. конф., Київ, 8–10 жовт. 2013 р. – К., 2013. – С. 82–85; *Чернявська Л.* Представлення бібліотек у блогах та соціальних мережах як фактор покращення комунікації у віртуальному середовищі // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 36. – К., 2013. – С. 200–216.

вітчизняних інформаційних процесах як важливого фактора збереження і розвитку національного інформаційного ресурсу в умовах глобалізації⁶.

Під час виконання НДР проаналізовано проблеми трансформації соціокультурної сфери українського суспільства на основі інформатизації з урахуванням національних ментальних підходів до модернізації національного інформаційного комплексу, зокрема визначено ментальні фактори організації сучасної інформаційної діяльності, досліджено інфотворче середовище України в контексті прояву національних ментальних особливостей. Для розвитку сучасної вітчизняної інфосфери перспективною є кооперація ресурсів вітчизняних інформаційних центрів, спеціалізація в обслуговуванні різних категорій користувачів – учасників розвитку соціокультурних процесів суспільства.

У роботі проаналізовано сучасний досвід соціокультурного розвитку та обґрунтовано необхідність використання постійно вдосконалюваних суспільних механізмів інформатизації, заснованих, зокрема, на розвитку кооперативних тенденцій еволюції вітчизняної інфосфери, новітніх процесів інфотворення, аналізу вітчизняних і зарубіжних прогнозів і стратегій розвитку інформаційного середовища, функціонування вітчизняних центрів формування та використання електронних інформаційних ресурсів. Вивчено інтеграційні тенденції розвитку системи інформаційного забезпечення сучасного українського суспільства в процесі модернізації його соціокультурної сфери, що обумовлюється зростаючим значенням ефективності використання інформаційних ресурсів у процесі розвитку суспільства на його постіндустріальному етапі.

Новизна отриманих результатів полягає в тому, що дослідниками вперше дано оцінку та прогноз дієвості узагальнення суспільно значущої інформації, що є важливим для аналітично-інформаційної підтримки вирішення актуальних завдань суспільного розвитку. Визначено, що інформаційні ресурси, які перебувають у міжнародному обігу, акумулюють загальносуспільний досвід, найновіші техніко-технологічні здобутки та інші досягнення в усіх сферах суспільного життя, і є, відтак, необхідними для комплектування національних інформаційних баз, можуть успішно використовуватись за належного рівня адаптації в інформаційному забезпеченні кожної конкретної нації та держави. Водночас на сьогодні стан інформаційного забезпечення вітчизняної науки та освіти далекий від ідеального, особливо це стосується найціннішої, актуальної частини ресурсів, що у зв'язку з ринковими умовами використання дедалі менше потрапляє у відкритий доступ, водночас методики платного доступу в Україні відпрацьовані ще недостатньо, і власні матеріальні можливості вітчизняних учених абсолютно не сумірні з можливостями працівників

⁶ Там само.

наукової сфери Заходу. Розроблено практичні рекомендації щодо оптимізації інформаційного забезпечення актуальних питань інноваційного розвитку України: аналізу закономірностей розвитку сучасних інформаційних процесів на базі впровадження електронних інформаційних технологій, проблем оптимізації використання інформаційних ресурсів у суспільному житті, прискорення циркуляції суспільно значущих ресурсів у системі соціальних інформаційних комунікацій, що має сприяти розвитку національного інформаційного простору. Визначено напрями створення ефективних національних механізмів відбору, адаптації, організації збереження та впровадження глобальних інформаційних ресурсів у практику суспільного життя України як життєво необхідної діяльності.

Висновки та рекомендації дослідження узагальнено в аналітичній записці «Інтеграція суспільно значимих інформаційних ресурсів в загальнонаціональну інформаційну базу» з висвітленням особливостей використання кооперативних тенденцій в організації інформаційного забезпечення соціокультурних перетворень в Україні, розвитку процесу інтеграції суспільно значущих інформаційних ресурсів у загальнонаціональну інформаційну базу розвитку суспільства в умовах глобалізації для Державного комітету телебачення і радіомовлення України, обласних державних адміністрацій. За результатами виконання проекту підготовлено колективну наукову монографію «Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток» з аналізом сучасних інформаційних процесів в Україні та практичними рекомендаціями з оптимізації інформаційного забезпечення актуальних питань інноваційного розвитку України. У наукових публікаціях і випусках інформаційно-аналітичного бюлетеня «Шляхи розвитку української науки» досліджуються проблеми реформування української науки, формування інформаційного суспільства, аналізуються пропозиції щодо реформування вітчизняної науки, підвищення ефективності наукової діяльності, подається інформація про здобутки науки в Україні та висвітлюється досвід розвитку наукових досліджень за кордоном ⁷.

⁷ Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток / [О. С. Онищенко, В. М. Горючий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 224 с.; *Вітушко Н.* Інформаційно-аналітичне дослідження на замовлення органів державної влади: особливості організації етапу підготовки інформаційної бази // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 35. – К., 2013. – С. 245–258; *Ворошилов О.* Сучасні інформаційні технології в науковому супроводі суспільних реформ // Україна: події, факти, коментарі. – 2013. – № 10. – С. 68–77; *Горючий В.* Ментальні фактори організації сучасної інформаційної діяльності // Україна: події, факти, коментарі. – 2013. – № 24. – С. 72–81; *Горючий В.* Національні інформаційні ресурси в контексті посилення глобальних інформаційних впливів // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 36. – К., 2013. – С. 7–21; *Горючий В.* Інтернет-ресурси як джерело інформаційного забезпечення національного розвитку // Українсько-македонський науковий збірник. – Вип. 6. – К., 2013. – С. 177–196; *Гранчак Т.* Становлення

Підсумовуючи викладене вище, необхідно зазначити, що дослідження останніх років, здійснені спеціалістами Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, дали змогу виявити всю складність побудови та функціонування національного інформаційного простору на нинішньому етапі стрімкого посилення глобальних впливів, довели, що він охоплює політичні, територіальні, соціально-комунікаційні, технологічні складові, інформаційні ресурси, усю багаторівневу інфраструктуру їхньої організації, систему взаємодії між виробниками, зберігачами, розповсюджувачами, споживачами інформації, характеризується структурованістю та впорядкованістю, за своєю структурою в процесі розвитку дедалі більше наближається до сучасних ментальних характеристик українського народу. З огляду на це, національний інформаційний простір заслуговує не лише на захист, але й вимагає систематичних і цілеспрямованих зусиль для забезпечення його комплексного розвитку та вдосконалення, зокрема, розбудови таких його важливих складових, як наукова та освітня.

Перед державними установами бібліотечно-інформаційної сфери в умовах прискорення темпів суспільного розвитку особливого значення набувають вимоги, які висуває до них сучасне суспільство.

Їхня реалізація, у свою чергу, потребує нових організаційних підходів, надання цим установам у сучасних умовах розширеного спектра можливостей не лише економічного, але й організаційно-управлінського маневру. Певні організаційні невдачі програми «Бібліотека-XXI» з недосить конкретною чіткістю концептуальних засад, змістовного наповнення, адресного спрямування, особливо яскраво показали назрілість принципового перенесення центру тяжіння у вирішенні багатьох проблем з адміністративного планування на організацію гармонійного поєднання вертикальної та горизонтальної координації діяльності. Така координація більш природно, з урахуванням національної специфіки сприймається бібліотечно-інформаційним професійним співтовариством і сприяє розвитку корпоративної взаємодії бібліотек та інформаційних центрів різного відомчого підпорядкування як на рівні обміну інформацією, так і кооперації для реалізації спільних наукових проєктів. Кооперативні підходи знаходять в організації цієї діяльності розуміння в

бібліотеки як суб'єкта політичної комунікації // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 36. – К., 2013. – С. 38–55; *Пестрецова О.* Бібліотечні центри правової інформації: забезпечення бібліотеками правового інформування // Україна: події, факти, коментарі. – 2013. – № 16. – С. 63–71; *Половинчак Ю.* Бібліотеки в культурних взаємодіях цифрової епохи // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 35. – К., 2013. – С. 302–317; *Потик В.* Здобутки й завдання українських бібліотек в інтеграції та поширенні ресурсів біографічної інформації // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 37. – К., 2013. – С. 547–567.

середовищі українських бібліотечних працівників ще й тому, що це співвідноситься з відповідними ментальними характеристиками.

Необхідно зазначити, що головним «каменем спотикання» при організації єдиного депозитарію електронних бібліотечних ресурсів, була задекларована можливість фактичного підпорядкування та можливість розпоряджатися цим депозитарієм для юридичної особи, не пов'язаної з бібліотечними установами та авторами інформаційних продуктів, що далеко не завжди є коректним з огляду на дотримання прав інтелектуальної власності та економічні інтереси самих бібліотек. Спільними зусиллями фахівців тоді вдалося повернутися до концепції розбудови розподіленої системи зберігання електронних бібліотечних ресурсів. Однак результатом цієї перемоги стала фактична відмова від плідних ідей формування інтегрованого довідково-пошукового апарату, запровадження в Україні корпоративної каталогізації, створення системи координації робіт з оцифрування цінних рукописних, книжкових і газетних фондів. Зазначені проблеми є актуальними та потребують свого розв'язання на принципово іншій організаційній основі. Зокрема, дієвими складовими формування єдиного електронного бібліотечного науково-інформаційного простору можуть стати корпоративні **зібрання** інформації банків і баз, електронних бібліотек і колекцій, відкритих (поповнюваних користувачами) архівів, створення віртуальних дослідних лабораторій для інтеграції зусиль з розробки певних актуальних проблем спеціалістів різних регіонів України, розширення кооперації з зарубіжними бібліотечними центрами. Цілковито реальною є перспектива створення гнучкої системи взаємного доступу до ресурсів бібліотек-партнерів шляхом формування системи віртуальних читальних залів; взаємообміну та взаємовикористання електронних інформаційних ресурсів. Необхідно розвивати корпоративну міжбібліотечну систему цільового забезпечення інформацією потреб виконання науковими установами завдань державних науково-технічних програм, досліджень з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, проблем інноваційного розвитку, екології тощо.

Бібліотекам відведена істотна роль у сучасній міжнародній інформаційній взаємодії, спрямованій на сприяння міжнародному співробітництву в комунікаційній сфері, заохочення до міжнародного обміну інформацією незалежно від кордонів і рівноправну участь у міжнародних інформаційних потоках, використання глобальної економічної інтеграції на основі міжнародної інфоінфраструктури в національних інтересах, об'єднання інтелектуальних ресурсів різних країн для прогресивного розвитку цивілізації. Мета таких об'єднань полягає в забезпеченні збереження культурної та наукової спадщини різних типів бібліотек та інститутів інформації, організації необхідного сервісу для вільного доступу користувачів до широкого спектра інформаційних ресурсів.

До основних стратегічних напрямів, реалізація яких дає можливість успішно вирішувати поставлені завдання, слід віднести:

1. Формування незалежної політики розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності та лобіювання професійних інтересів членів асоціацій в державних органах урядування.

2. Створення об'єднаних електронних інформаційних ресурсів і розробка засобів забезпечення вільного доступу до них через різні інформаційно-бібліотечні мережі.

3. Розвиток міждержавних, національних або регіональних інформаційних інфраструктур з урахуванням різних аспектів процесу глобалізації.

Сучасна інтенсифікація міжнародних зв'язків має значний вплив і на розвиток практики міжнародного співробітництва в галузі бібліотечної справи, у тому числі й української.

Сьогодення вимагає розробки форм діяльності бібліотек, що сприяють розширенню доступу до інформації та отримання максимальної переваги від глобального інформаційного обміну. Необхідна розробка теоретичних і практичних організаційних моделей, що в повній мірі враховують національні інтереси, ментальні характеристики українців і водночас забезпечують ефективне використання світового досвіду вітчизняними бібліотеками з метою їхнього розвитку та повноцінного обслуговування користувачів. Міжнародне співробітництво має сприяти не лише використанню світових досягнень у вітчизняній практиці, а й просуванню національної інформації на світову арену.

Таким чином, розвиток бібліотечно-інформаційної справи в Україні повинен ґрунтуватися на сучасних теоретичних, методичних і практичних принципах, вироблених європейським і світовим бібліотечним співтовариством, на врахуванні, адаптації й впровадженні новітніх інноваційних форм і методів діяльності бібліотек, в його основу необхідно покласти і теоретичні, практичні та методичні напрацювання Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського з проблем розбудови національного бібліотечно-інформаційного простору та стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери⁸. При цьому необхідно виходити з того, що головною тенденцією еволюції бібліотечної справи, обумовленою глобальною інформаційною революцією, є нині формування цілісних національних і регіональних електронних інформаційних просторів. Нині невідкладним завданням бібліотечно-інформаційного співтовариства є вироблення сучасної загальнонаціональної стратегії розвитку бібліотек України на найближче десятиліття та на перспективу, яка могла б стати підґрунтям удосконалення

⁸ *Воскобойнікова-Гузєва О. В.* Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація: монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва; наук. ред. Г. І. Ковальчук; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: Академперіодика, 2014. – 362 с.

державної політики щодо бібліотечно-інформаційної галузі, прийняття законодавчих і нормативних актів, розробки та реалізації державних цільових програм і проектів, спрямованих на модернізацію галузі.

Розробка сучасної стратегії бібліотечної справи вимагає значних інтелектуальних зусиль усього бібліотечного співтовариства, теоретичних напрацювань і широких фахових обговорень. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, яка має значні теоретичні напрацювання у вищезазначених напрямках, могла б стати координатором цієї роботи, у тому числі – з формування та налагодження роботи міжвідомчого творчого колективу, до складу якого увійдуть провідні вчені та спеціалісти бібліотечних установ різного відомчого підпорядкування.

Варто зазначити, що в пропозиціях до проекту загальнодержавної стратегії розвитку бібліотечної справи України, підготовлених і поданих у 2014 р. науковцями НБУВ (В. Попик, В. Горовий, Л. Муха, О. Василенко, О. Воскобойнікова-Гузєва, К. Лобузїна та ін.) до Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку бібліотек та бібліотечної справи при Міністерстві культури України мета Стратегії розглядається як визначення функцій та основних напрямів трансформації бібліотечних установ у суспільному житті як центрів акумуляції, збереження та організації використання інформаційних ресурсів в умовах розвитку нового постіндустріального суспільства. Головною її ціллю є підвищення ефективності виробництва та використання суспільно значущих інформаційних ресурсів, піднесення, таким чином, творчого потенціалу українського суспільства в умовах глобальної інформатизації, що має забезпечити гідне місце України в новій ієрархії держав інформаційного суспільства. В. Горовий пропонує і шляхи чи механізми реалізації мети, серед яких: комп'ютеризація вітчизняної бібліотечної системи та включення її в інтернет-простір; переведення національних інформаційних ресурсів, що стосуються всіх важливих напрямів розвитку сучасної України, в електронну форму, відображення та введення їх у суспільний обіг; розвиток різноманітних форм дистанційного бібліотечного обслуговування користувачів, у тому числі корпоративних, що представляють органи державної влади та управління, економічні структури, наукові установи, громадські організації, бізнес тощо; розробка ефективних методик сучасного комплектування бібліотечних фондів електронними та іншими інформаційними ресурсами як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва, зважаючи на ту обставину, що глобальний інформаційний простір є джерелом інформації, значення якої для інноваційного розвитку стрімко зростає; розробка ефективних методик бібліотечної кооперації, що об'єднувала б фонди в єдиний національний інформаційний ресурс, розподіляла б напрями обслуговування користувачів відповідно до специфіки бібліотек, виключила б дублювання у формуванні бібліотечно-інформаційних ресурсів, особливо у поповненні їх особливо цінною

інформацією, сприяла б у впровадженні передових методів роботи, обміну досвідом тощо; організація підготовки кадрів відповідно до запитів користувачів, упровадження нових інформаційних технологій та об'єктивних умов розвитку інформаційного суспільства. Результатами реалізації основних напрямів проекту Стратегії, запропонованої фахівцями НБУВ, як вважає В. Горовий, буде задоволення запитів користувачів, підвищення іміджу бібліотек як сучасних інформаційних центрів, зростання їхнього значення як дієвої сили суспільного розвитку і головне – підвищення ефективності праці в інформаційній сфері суспільства, тим самим забезпечення зростання основного показника розвитку в інформаційному суспільстві.

Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського розгорнула проведення на своїй базі міжвідомчих семінарів і круглих столів з важливих проблем діяльності вітчизняної бібліотечно-інформаційної системи в сучасних умовах. Як підсумок цієї попередньої роботи, у межах Міжнародної наукової конференції «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (жовтень 2014 р.) спільно з провідними бібліотеками держави було проведено круглий стіл «Стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України» з метою широкого обговорення та прийняття спільного концептуального документа та заходів з його реалізації.

Провідними вченими та фахівцями НБУВ розроблено та подано для обговорення на засіданнях Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку бібліотек і бібліотечної справи при Міністерстві культури України пропозиції з багатьох актуальних питань удосконалення бібліотечної справи, формування єдиного національного бібліотечно-інформаційного простору України, інтеграції України у світове та європейське інформаційне співтовариство⁹. Зокрема, визначення кола першочергових проблем розвитку вітчизняного бібліотечно-інформаційного простору, вироблення сучасних теоретичних і практичних орієнтирів для розробки стратегічних, концептуальних засад, програм і проектів, спрямованих на підтримку бібліотечної сфери, вимагає організації широких громадських і фахових обговорень за участі вчених і спеціалістів бібліотек різних відомств, усіх регіонів України (*Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища: [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2014. – С. 148–162).*

⁹ Пропозиції Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського до засідання Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку бібліотек і бібліотечної справи при Міністерстві культури України, подані першому заступнику міністра культури України, голові Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку бібліотек і бібліотечної справи О. Островській-Лютій 12 червня 2014 р.